

YLI AITOJEN

Pojallani oli vielä leikki kesken, joten jäin tarhan portille odottamaan. Siinä tuumailimme pitkän työuran tehneen hoitajan kanssa maailman menoa. Hän katsoi porttia ja katsoi pihaa ympäröivää aitaa ja totesi: ”Ajatteles, kun minä olin viisivuotias, me asuimme maalla ja lapset saivat juoksennella kilometrien säteellä leikkimässä. Lapsen elämä on nykyään aivan toista. Tästä päiväkodin pikkuruisesta pihasta he siirtyvät kohta koulun aidattuihin pihoihin.”

Hoitaja oli oikeassa. Lasten liikkumatila on monessa suhteessa kaventunut. Ennen saattoi viisivuotias juosta maitokauppaan ja 15-vuotias mennä töihin, nyt sitä paheksuttaisiin. Ekaluokkalaisten vapaita iltapäiviä pidetään lähes heitteillejättönä. Vanhempia ja opettajia vaaditaan valvomaan lasten liikkumista, ystäviä, harrastuksia ja netin käyttöä koko ajan tiiviimmin.

Eivätkä aidat lopu kouluunkaan, sen jälkeen ne vain muuttuvat näkymättömiksi. Välillä tuntuu, ettei yhteiskunnassa sen suurempaa murhetta olekaan kuin nuoret, jotka eivät jatka koulun jälkeen valvottuihin opinahjoihin tai hätätapauksessa työpajoihin.

Ratkaisuksi etsitään koulupakon ulottamista 18 ikävuoteen – tässä maassa eivät penskat juoksentele metsissä. Työyhteiskunnan kurin mukaan järjestetty toiminta on aina parempaa kuin nuoren oma aika.

Peruskoulusta on tullut pyhä lehmä

Työväenliikkeen historiaan on alusta saakka kuulunut koulutusmahdollisuuksien vaatiminen kaikille. Edelleen monissa kehitysmaissa vasemmistolaiset liikkeet toteuttavat lukutaitokampanjoita ja pyörittävät kouluja vapaaehtoisvoimin.

Yhtäläinen, laadukas ja kaikkia yhteiskuntaluokkia yhdistävä peruskoulu on ollut meilläkin vasemmiston suurimpia saavutuksia ja monien kansainvälisten arvioiden mukaan Suomen vaurauden keskeisin selittäjä. Vielä 1970-luvulla koulutusta pidettiin yhteiskunnan tulevaisuuden avaintoimintona ja sen sisältöjä kamppailun arvoisena.

Kuvaavaa on, että saman aikakauden hallitusneuvotteluissa kansandemokraatit tavoittelivat opetusministeriötä, mutta joutuivat tyytymään vähäpätöisempään valtionvarainministerin salkkuun. 2000-luvulla rahakirstun vartijan paikasta kiistellään, mutta koulutusasioista kelpaa huolehtimaan kuka tahansa kiintiöministeri.

Vasemmistolle peruskoulusta on tullut pyhä lehmä, jota ei sovi arvostella. Peruskoulua ei nähdä enää väylänä kansan sivistykseen, vaan lasten säilytyspaikkana tai sosiaalidemokraattisen kultakauden muistomerkkinä. Sen sijaan että oltaisiin kiinnostuneita opetuksen sisällöstä, riittää, kun lapset pysyvät aitojen sisällä.

Teini-ikäisen poikani koulussa otettiin vastikään käyttöön sähköinen valvontajärjestelmä, jonka pitäisi tehdä lintsamisesta entistä vaikeampaa. Sitä ei mieltä kukaan, miksi niin moni lapsi lintsaa.

Korneimmillaan koulutusfundamentalismi näkyy kuolemansairaiden lasten kohdalla. Vaikka tiedettäisiin, ettei lapsi elä enää montaa vuotta, hänen silti odotetaan suorittavan

oppivelvollisuuttaan voimiensa mukaan. Sen sijaan, että kirmailisi niityllä se hetken, kun voi vielä tuntea auringon.

Koulusta pohja sivistykselle

Perustietojen ja taitojen lisäksi kouluissa pitäisi opettaa kykyä kyseenalaistaa, etsiä, kiinnostua ja oivaltaa. Siellä pitäisi luoda pohja sivistykseen, siis kunnioitukselle itseä, toisia ja ympäristöä kohtaan. Pysähtymistä kuuntelemaan, valppautta tunnistaa oman hyvinvoinnin kannalta keskeiset asiat ja rohkeutta priorisoida ne.

Sen sijaan peruskoulussa opitaan kunnioittamaan aitoja ja tottelemaan auktoriteetteja. Siellä arvostetaan sellaisten tehtävien suorittamista, jotka eivät liity yhtään mihinkään ja niistä palkitaan numeroilla, joilla ei oikeastaan tee mitään.

Ennen kaikkea kouluissa opitaan, että yhteiskunta jakautuu rikkaisiin ja köyhiin, fiksuihin ja tyhmiin ja niin kuuluukin olla. Viimeistään koulussa lapset oppivat yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiset arvot, oman edun tavoittelun ja kilpailuhenkisyden. Näissä laitoksissa lapset sopeutetaan järjestelmään, ei rakentamaan uutta.

Silti peruskoulu riittää vasemmistolle, kunhan se vain on olemassa ja pärjää PISA-tutkimuksissa. Yksi syy vasemmiston sisällöttömään koulutuspolitiikkaan on ehkä sen vaikeassa suhteessa omiin lapsiinsa. Kun työväenliike sai kovalla taistelulla ja suurilla uhrauksella lapsensa yliopistoihin, ei se kyennyt sulauttamaan itseensä syntyneitä sivistyneistöä.

Sen sijaan, että tätä kotoaan vasemmistosympatit perinyttä sukupolvea olisi hyödynnetty, se työnnettiin pois. Vasemmistopuolueissakin sivistyshomma jätettiin erillisille sivistysjärjestöille, jotka saavat säännöllisellä vuosirahalla puuhailla mitä haluavat, kunhan eivät häiritse vakavaa politiikan tekoa.

Koulun on rohkaistava kyseenalaistamiseen

Olen viettänyt viime kuukausina paljon aikaa Siikarannassa, Rakennusliiton aikuiskoulutuskeskuksessa. Sinne tulee työmailta miehiä, jotka eivät ehkä vuosikymmeniin ole opiskelleet mitään – lähinnä siksi, että 9-vuotisen peruskoulun aikana heille päivittäin viestitettiin, ettei heistä ole lukuhommiin.

Olen seurannut sitä valtavaa muutosta, joka tapahtuu miehen ryhdissä ja motivaatiossa, kun hän huomaa osaavansa siinä missä muutkin, kunhan saa ohjausta opiskelumenetelmiin ja opiskelulla on jokin syvällisempi tarkoitus kuin ulkoa asetettujen odotusten noudattaminen.

Sellaista koulua me tarvitsemme ja sellaista meidän pitäisi vaatia. Tottelevaisia kilttejä muurahaisia tuottava koulutuslaitos on nykyaikaisen kapitalismin eilinehto. Järjestelmän kyseenalaistaminen taas edellyttää sitä, että jo nuoria rohkaistaan potkimaan aitansa maahan.

Kirjoittaja on sosiologi ja tutkija Anna Kontula

